

P. Van der Wee belih očetov na popotovanju.

Različno iz zgodovine Južne Afrike.

Kaj se je tam vse zgodilo pred 2—3 sto leti.

Od F. M.

Spodaj v Kapstadtu so nakupičeni v vladnih poslopih veliki kupi starih listin, nekatere v rokopisu, druge tiskane, ki nam poročajo o razmerah in dogodkih onega časa, o katerem hočem danes pripovedovati bralcem »Odmeva«. Jaz seveda nisem videl teh listin, toda videl jih je neki Georje Mc. Call-Theal in v tesni zvezi na te listine nam je napisal zgodovino Južne Afrike v šesterih debelih zvezkih. Nanj se sklicujem.

Za Portugalci so se prikazali na pozorišču Angleži. Leta 1577 se je usidrilo 5 angleških jadrnic pri Kapstadtu na potu v Indijo in leta 1591 dne 12. kimovca se je potopila angleška ladja »Edward Bonaventure« zunaj Kapstadta z vsemi živimi in neživimi bitji. Govejo živino in ovce so kupili na teh potovanjih od Hotentotov za živeš brodnikom. Cena za jednega vola sta bila dva noža in za ovco jeden žepni nož.

Okoli leta 1600 so ustanovili Angleži vzhodnoindijsko družbo in skoraj istočasno Združena Nizozemska slično. Obe družbi sta napravili kapstadski zaliv za postajališče na svojih potovanjih na vzhod in nazaj. Toda kmalu je dobila nizozemska vzhodnoindijska družba z 17 ravnatelji v Amsterdamu premoč in so se utaborili v Kapstadtu in v bližnji okolici.

Izmed 44 ladij, ki so se leta 1656 usidrale v Kapstadtu jih je bilo 35 nizozemske družbe, 5 angleških in 4 francoske. Izmed 417 ladij, ki so v letih 1662—1671 priplule v Kapstadt, je bilo 370 družbinih, 26 francoskih, 9 angleških in 2 danski. In izmed 364 ladij v letih 1672—1681 je bilo 340 družbinih, 11 angleških, 10 danskih in 3 francoske. Končno v letih 1682—1691 je priplulo v Kapstadt 339 družbinih ladij, 46 angleških, 33 francoskih, 13 danskih in 3 portugalske ladje.

Nizozemska trgovska družba je imela svojega poveljnika s posadko v Kapstadtu kot svojega zastopnika, ki je dobival svoje ukaze za vzdrževanje reda v trgovini in občevarju z domačini od 17 ravnateljev v Amsterdamu in od nizozemskega namestnika v Indiji. Glavna poveljnikova naloga v Kapstadtu in njegovega moštva je bila, da je pogostil brodnike in priskrbel živeža za njihovo nadaljne potovanje. V ta namen je dal napraviti prvi poveljnik Jan van Riebek obsežne vrtove in se je zavaroval s svojim malim moštvom v svojem priprostem stanovanju z 12 čevljev debelim zidom. Ta je obsegal kvadrat 250 čevljev v obsegu; zidovi so bili spodaj 20, zgoraj pa 16 čevljev debeli. Za poljedelstvo in vrtno delo so uvažali sužnje iz Madagaskarja, Mavricija in iz zahodnega obrežja Afrike. Za stalno delo se Hotentoti po nobeni ceni niso dali pridobiti, pač pa so dovolili svojim hčerkam vstopiti v službo in so prodajali Evropejcem govejo živino in ovce za steklene biserje v vrednosti približno 1 krone za vola. Razun male kupne cene so bila od časa do časa potrebna privlačna sredstva, da se je obdržalo prijateljsko razmerje. Tobak in posebno žganje je igralo veliko vlogo. Karavana Hotentotov s čredo živine je oživela vsakokrat malo nasebino v Kapstadtu in prinesla nekoliko spremembe v njo. Poglavar je prijezdil na volu, spremljal ga eden njegovih sinov ali hčerk tudi na volu, potem je sledilo 40 do 50 spremljevalcev poglavarjevih z živino. Poglavarja so pogostili v poveljnikovi hiši s kruhom, z rižem, sirom, sladkorjem in vinom, docim so spremstvu postregli na dvorišču s kruhom, z rižem in žganjem. Drugi dan je bil

sejem, na to zopet pojedine. Za odhod so dali poglavarju kot okrepčilo s seboj kruh in žganje.

Družba si je pridobila prostora za živino in se je poprijela reje ovac. Za to je bilo treba pašnikov in vsled tega je potisnila domačine daleč nazaj v deželo. To seveda ni ugajalo Hotentotom, ker so jako ljubili svoje navadne pašnike ob obrežju. Odškodovali so se za izgubo dežele pogosto z ropom ovac in živine družbe. Različni rodovi Hotentotov so se neredkokrat med seboj prepirali in vse skupaj so nadlegovali Bušmani. Niti eden slučaj omikanega Bušmana ni znan. Od l. 1600—1838 se omenja to ljudstvo, ki so ga Hotentoti sami imenovali morivce. Črni in belokožci so se trudili, da bi uničili to ljudstvo. Tako je živel ta čuden zarod Busmanov in je umrl v temi nevere. (Natančnejši popis Bušmanov sledi drugič).

V letu 1672 je živel v Kapstadtu in v okolici razun 370 uradnikov in vojakov družbe že 64 prostih naselnikov, od katerih je bilo 39 oženjenih s 65 otroki in 53 nizo-zemskih delavcev.

Dne 9. malega travna 1679 se je naštelo pri ljudskem štetju 87 prostih naselnikov s 55 ženami in 117 otroki in 30 evropskih delavcev. Moških sužnjev je bilo 133, ženskih 38 in 20 sužnjevih otrok. Stare listine iz leta 1686 imajo sledeči seznanek: 254 naselnikov, 88 žen, 231 otrok, 39 delavcev (evropskih), 230 moških sužnjev, 44 ženskih, 36 sužnjevih otrok. Naselniki so imeli 155 konjev, 2951 glav goveje živine, 30.142 ovac, (1857 vreč pšenice [vreča po 212 funtov], 197 vreč rži in 205 vreč ječmena je bil letni dohodek). Število vinskih trt, ki so rodile, je znašalo 402.900.

Divjačine je bilo seveda v obilni meri za lovce, v obširnih vrtovih pa je rastla vsakovrstna zelenjava. Poveljnik Simon van der Stell (1677—1699) je dal zasaditi krasen vrt s sadnim in lepotnim drevjem, s cveticami in grmičevjem, tako da so ga obiskovalci iz Evrope in Indije občudovali ter soglasno zatrjevali, da je najlepši in najbogatejši vrt sveta.

Kar se tiče veroizpovedanja kapskih naselnikov, so pripadali holandski reformirani ločinki in javno izvrševanje katere druge vere je bilo postavno najstrožje prepovedano.

Meseca velikega travna 1660 je nevihta francosko ladjo, na kateri se je nahajal katoliški škof in 3 duhovniki, blizu Kapstadta tako poškodovala, da je bilo daljše potovanje na Mavricij nemogoče. Med dolgim bivanjem v Kapstadtu ni smela s potniki francoske ladje in njenim

moštvom — vseh skupaj 148 ljudi — opravljati nobene božje službe. Mnogo let je minilo, preden se je sezidala cerkev; toda vsako nedeljo so se morali vsi, stari in mladi sniti v poveljnikovi hiši k molitvi in tako zvani »tolažnik bolnikov« jim je prečital pridigo. Poroke, večerje in krste so oskrbovali pravi pastori dohajajočih družbinah ljudi, tolažnik bolnikov ni imel k temu nobene pravice. Prva hotentotska deklica, ki je bila krščena (na ime Eva), je bila odgojena v hiši poveljnika Jan van Riebeeck; govorila je kmalu gladko holandsko in je igrala veliko ulogo kot poveljnikova tolmačica v njegovem trgovanju in občevarju s Hotentoti. Pozneje je vzel Evo Pieter van Meerhof za ženo, toda po moževi smrti se je udala pijanosti in zaničnosti. Umrla je 29. malega srpana ter je bila pokopana v cerkvi.

O notranjosti afriški so kapski naselniki malo vedeli. Potovanja so bila združena z velikimi težavami in nevarnostmi zaradi divjih zveri in Bušmanov. Poročila domačinov so bila nejasna in neverjetna. Tako je prevladovalo skoraj v celem 17. stoletju mnenje, da se nahaja na daljnem sevarovshodu od Kapstadta veliko kraljestvo z obljudenimi mesti. Na afriškem zemljevidu onega časa se je imenovalo bajno kraljestvo Monomotapa z glavnim mestom Davagul na obrežjih reke Spirito Santo in mesto Cortado na Rio Infante.

Razun v Kapstadtu se je ustanovila leta 1680. naselbina v Stellenboshu in l. 1687. druga v Drackensteinu, Življenje in delovanje v teh novih vaseh je bilo slično onemu v Kapstadtu.

Krst in smrt.

Zgodovina vrhovnega poveljnika Chinamora iz Chishawasha (Rhodesia).

Piše o. Hesse iz Jez. družbe.

Ce tudi vam je neznan pisatelj tega članka, poznate pa tembolj postajo, odkoder prihaja to poročilo; radi tega vem gotovo, da ne bodete položili na stran teh vrstic, predno jih ne preberete. Razpravlja se o krstu, smrti in pogrebu našega vrhovnega poveljnika Chinamora.

Osmi dan po prazniku sv. Treh kraljev je prinesel našemu staremu Chinamoru, vrhovnemu poveljniku daleko obsežnega rodu Washawasha, dvojno milost. Zjutraj pre-

rojen z vodo sv. krsta za krščansko življenje, je bil že zvečer istega dne poklican iz življenja k svojim svetim priprošnjikom, katerih imena Gašpar, Melhior in Baltazar je dobil pri krstu.

Chinamora je bil velika, postavna prikazen, kakor ustvarjen za vrhovnega poveljnika ljudstvu, ki je moralo v prejšnjih časih veliko pretrpeti od bojevitih Matabelov.

Ko so se leta 1896 Matabeli zopet uprli zoper belo-kožce, je bil tudi Chinamora prisiljen od razkričane čarovnice Neande in čarovnika Kakubija, se vdeležiti vstaje s svojimi ljudmi. Toda on je bil prvi, ki je prosil, ko so se podvrgli črnici, misijonarje v Chishawasha za posredovanje pri vladi in se je potem naselil stalno z delom svojega rodu v misijonu. Bil je popolnoma zadovoljen s pogoji, ki so mu jih stavili misijonarji, namreč: otroke pošiljati v šolo, z odrasčenimi se vdeleževati ob nedeljah pouka iz katekizma in če bi bilo potrebno, priskrbeti delavcev za navadno plačilo. Ta korak mu je pa jako zamerila izven misijona stanujoča nasprotna stranka, toda Chinamora se ni brigal za to; da, pretrgal je celo vsako občevanje z drugimi Washawasha — poglavarji in se je stalno branil, jih sprejeti.

Našega misijonskega delovanja ni nikdar oviral Chinamora. Njegovi otroci so bili prvi, ki jih je pošiljal v šolo in h krščanskemu nauku. To dobro mišljenje nam je dalo upanje, da bo tudi on sam s svojimi ljudmi sprejel krščanstvo. Pa ne. Mnogočenstvo in dejstvo, da je plačal pogan za vsako ženo najmanj štiri vole, je tvorilo nepremostljiv prepad h krščanstvu. Več ko 12 let so prihajali možje in žene radno k nauku; znali so zadostno večne resnice, in vendar — niti eden odrasčeni se ni izpreobrnil. Zdelo se je, kot da bi delali zastonj. Vendar ni hotel med 12 leti noben pogan umreti brez krsta. Pridobili smo torej mnogo, Če smo pa rekli Chinamoru: »No, Chinamora, stari čakajo na-te, bodi drugim v dober zgled in postani kristjan«, je odvrnil: »Saj imaš vse naše otroke. Kaj hočeš storiti z nami starimi? Ne moremo se ničesar več naučiti, saj imamo vodo v glavi. Kadar bom blizu smrti, vas bom dal poklicati in potem pridite ter me krstite, da bom lahko prišel v nebesa«.

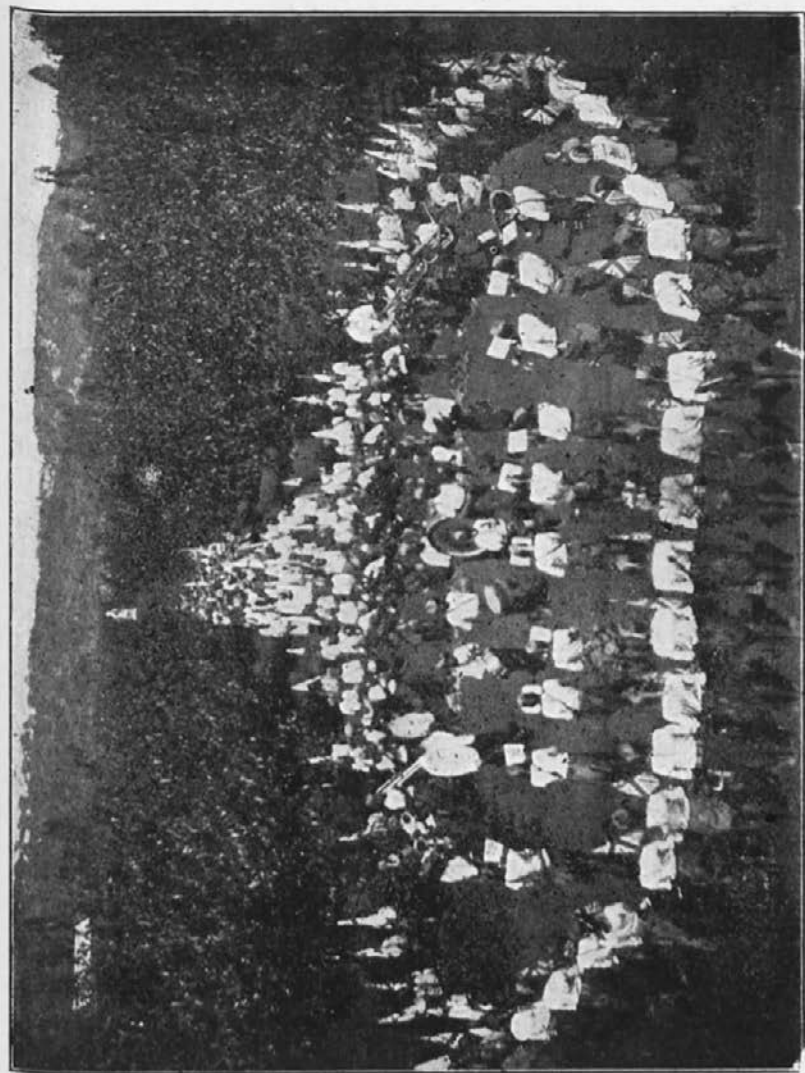
Ni nam preostalo nič drugega, ko potrpežljivo čakati in moliti. Naši šolski otroci in kristjani, katere smo opominjali pri podučevanju in v pridigi, da molijo za spreobrnjenje svojih starišev — gotovo se imamo zahvaliti tem molitvam, da ni do zdaj umrl še noben odrasčeni brez krsta — so molili še posebno za Chinamora. Zdaj je pri-

bližno osem mesecev tega, da se je Chinamora, 70 let stari, jako močni mož, tako posušil, da ga kmalu ni bilo več drugega kakor kost in koža.

Najprvo so spravili bolnega poglavarja po šegi črncev ven na prosto polje v neko hišo, da bi ga obiskovalci ne nadlegovali neprenehoma, toda, ko se je pričel deževni čas, vinotoka l. 1907, so ga nesli v njegovo bivališče nazaj. Tam je ležal dan in noč v svoji koči.

Za nas Evropejce ni nikaka majhna umetnost, dospeti v kočo črncev. Vhod je navadno tako nizek in ozek, da se mora človek po strani skoz preriniti in pri tem še treba ni, da bi bil čezmerno debel. Če se nam slednjič posreči, da prikobacamo v notranjost po vseh štirih, tedaj nastane še druga umetnost, priti namreč do bolnika. Levo od vhoda je čevelj visoka ograja za ovce, nad katero so naložene drve in na teh sedijo po noči kokoši. Sredi koče žari noč in dan neogibno potreben ogenj. Troje dolgih debel namreč, ki tvorijo s svojimi konci kot, leži sredi prostora in tli neprestano ter napolni tako vse z gostim, skelečim dimom. Med vratmi leži najmanj dvoje ali troje kafeških psov, jako grdih in suhih sčenet, katerim pripada v zdravljenju bolnikov uloga, katere ne morem tukaj natančneje označiti. Desno od ognja leži bolnik, okoli njega pa čepi in sedi toliko možev in žen, kolikor jih ima sploh prostora v koči. Lahko se misli, kaj mora bolnik, brez ozira na svojo lastno bolezen, pretrpeti v takih okolščinah. In čimbolj se bliža bolnik svojemu koncu, tem več obiskovalcev sili noter. Ko je preč. o. Bert, naš prednik, krstil Chinamora dne 13. prosinca 1908 proti drugi uri zjutraj, našel je kočo tako natlačeno z ljudmi, da je moral v resnici stati v ognju, da je mogel vlti krstno vodo na glavo Chinamora.

Pred krstom je prosil Chinamora prednika treh stvari: prvič, da bi o. Bert se zavzel za vse njegove otroke in da bi ti naj živeli v miru med seboj; dalje, da mu podaril kot mrtvaško obleko kos črnega »Limbo« in tretjič, da se pokoplje njegovo telo na nekem bregu. Zadnja točka je za pogane največje važnosti. Nečejo počivati v vlažni zemlji, ampak hočejo biti pokopani pod veliko skalo. Kako pogosto sem slišal od bolnikov: »Če me pokoplješ pod pečino, se hočem dati krstiti«. Seveda ne delamo nikakih težav in pokopljemo odraščene tam, kjer želijo počivati, naše kristjane pa samo ob sebi umevno na našem velikem pokopališču. Hočem še omeniti, da je zadnje leto mati nekega našega kristjana rekla pred smrtjo: »Hočem počivati na pokopališču v blagoslovljeni zemlji zraven svojih

Dečki, misijonske postaje Chishawasl a, pri igri.

otrok«. Upajmo, da posnemajo v prihodnjic še drugi ta lep zgled. — Ko je o. prednik obljubil radovoljno Chinamoru, izpolniti njegove tri prošnje, je rekel: »Tako, sedaj lahko mirno umrjem«.

Zvečer istega dne proti osmi uri je nastalo v Chinamorovem stanovanju, ki je $\frac{1}{2}$ ure oddaljeno od naše hiše, silno žalovanje in vpitje. Vedeli smo takoj, da je umrl Chinamora. Jasno in razločno je prihajalo k nam žensko vpitje, čudni glasovi, povzročeni s hitrim kretanjem obeh rok pred ustmi. Moške so zapeli med ropotanjem bobnov bojno pesem, pri čemur so z nogo ob tla divje udarjali, da se je razlegalo daleč na okoli. Po prejšnji šegi bi morali plesati celó noč. Slednje bi se bilo gotovo zgodilo, če bi ne bil o. prednik zapovedal, da morajo nehati ob $\frac{1}{2}$ 10 uri in da z solnčnim vzhodom lahko zopet začnejo.

Ko sem prišel drugo jutro, 14. prosinca k stanova-lišču, se je sicer ples zopet pričel, toda udeležilo se ga je malo možkih. Večina je sedela v majhnih gručah na velikih kamenih ali pa na tleh skupaj in kazala žalovanje z globokim molčanjem, kar mi je razložila na sledeči način: »Baba wedu wafa — naš oče je mrtev — wasia wana vake — zapustil nam je otroke, taona namo kwazwo — zadela nas je velika nesreča. Zato smo žalostni«. — Čisto drugače je bilo pri ženah. Tudi one so prišle skupaj iz vseh kotov misijonske postaje in so sedele pred hišo mrtvega poglavarja, s svojimi majhnimi otroki v opičjih ali kozjih kožah na hrbtu, ter se smejale in šepetale do trenutka, ko so morale prevzeti ulogo žalovanja v koči pred mrličem. Žalovanje se izrazuje najprvo na ta način, da se poklekne pred domačimi umrlega, se jim podajo obe roki, ne da bi se izpregovorila kakšna beseda, in da se udari kakšnih dvanajstkrat z dlanjo ob dlan. Toda s tem še niso zadovoljni, izrazili bi namreč tako še premalo svoje žalovanje. Sicer si ne pulijo las iz glave, kakor se to godi pri drugih rodovih v žalosti in tugi — kajti ali nimajo las ali pa čisto kratke, podobne stari krtači, ki ni za nobeno rabo več — toda doživi se lahko pri njih najbolj čudne stvari. Mnogo se jih kota po zemlji, kakor delajo navadno otroci v travi. Drugi skremžijo nenadoma čisto svoj obraz; oči jim izstopijo iz jamic, z rokami kri-lijó po zraku, in z vzklikom: »Yowè, yowe!« se vržejo na tla, se uprejo na roke in kolena in premikajo med neprestanim »Yowe, yowe!« zgornje telo sem in tje, tako da otrok na materinem hrbtu čisto osupel in prestrašen gleda iz opičje kože in se oglaša z svojim tožnim glasom

v zboru. Solze jim teko kar v potokih, toda pozna se, da jim ne pridejo od srca.

Ni mi bilo mogoče, dospeti v Chinamorovo kočo. Navadno se tudi mrlič ne more videti. Kakor hitro namreč kdo umre, se namaže telo z oljem, roke se pritisnejo na truplo, kolena se vzdignejo kolikor mogoče visoko, celo telo od glave do nog se zavije v odejo in v črne »Limbo« (katunovo blago) in se zveže trdno z ličjem iz drevesne skornje.

Navadno se pokoplje mrlič pri Maskonih v dvanajstih urah. Če je oseba umrla zjutraj, je pogreb zvečer; umrije li zvečer, tedaj se pokoplje predpoldan. Ker smo tukaj pokopavali vrhovnega poveljnika in je vladni zastopnik iz Ajoromonzi obljubil, se udeležiti, je bil čas za pogreb nastavljen v sredo 15. prosinca.

Na naši strani se je storilo vse, da bi bil pogreb kolikor mogoče slavnosten. Na velikem praporišču so razvili na vežbališču angleško zastavo na jambor in iz obeh cerkvenih zvonikov so vihrale cerkvene bandere z žalobnimi praporčki. Točno ob 10. uri so naznanili glasovi, da je mrtvaški sprevod Chinamorov zapustil vas. To je bilo za nas kristjane znamenje, da smo se razvrstili. V nadaljevanju cerkvenih vrat so tvorili na vežbališču možje in mladi delavci špalir. Ljudje so bili razvrščeni po vaseh. Šesterim različnim oddelkom je načeloval njihov poglavar v »Kakhi«-uniformi z »Matini« puško in z pokalnimi patronami kot strelivom. Bila je znatna četa, na vsaki strani čez 120 mož.

Pred šolskim poslopjem se je postavilo v vrsto 136 šolskih dečkov in godba, pomnožena z mladimi delavci in sicer v polni paradni uniformi: škotske kape, belo in rudeče pisana srajca iz flanela, belo sukno okoli ledij s široko pisano prevozno, čisto priprosta, pa jako učinkujoča uniforma pri zamorskih dečkih.

Oglejmo si malo bliže šolski bataljon, predno obrnemo svojo pozornost glasovom žalobne godbe. Deset prvih in deset zadnjih oddelkov, vsak po štiri šolske dečke, tvori tako zvane plesalce. Vsi imajo zastavice na tri čevlje dolgem bambusovem drogu, tamburine ali žvegle in rogove iz pločevine. Njihova glavna uloga je, spremljati v kolih ali okroglih plesih koračnice in plesne napeve godbe. Potem sledita dva oddelka bobnarjev. Pred pravo godbo koraka zastavonosel s svojim adjutantom. Godba na pihala šteje razun debelega bobna tri daljne manjše bobne, dva para kraguljčkov in triangel, 60 inštrumentov. Razvrstitev glasbenih točk je izvanredno velika, približno 80 različnih

komadov. Vsak godec ima svoje sekinjice, prepisane od drugih šolskih dečkov, prilepljene na debel karton in jih nosi lepo urejene v naramniku, ki ga je napravil naš eno-nožni črni krojač Pontian. Tukaj omenjamo, da pogosto dražijo našega dobrega Pontiana šolski otroci, ker ga imenujejo »Poncija Pilata«, na kar jo udari v hitrem teku s svojimi bergljami za zahmehovavci. Gorje temu, kogar dobi!

Kapelnik je o. Biehler. Ta je godbo tako povzdignil, da so vsi tujci, ki pridejo v Chishawasha in imajo priliko, slišati godbo, polni občudovanja in priznavanja.

Že zvoní v drugič. Mrtvaški spreved, obstoječ iz sto poganskih mož in žen, se bliža koncu vežbališča. Osem mož nese rakvo z mrličem. Jeden drži kot neke vrste baldahin črez njo razprostrt dežnik, in dve Chinamorove žene naganjajo z vejami muhe od rakve.

O. prednik v črnem plašču, kateremu asistirata o. Hesse in o. Lickorish, zapusti cerkev v spremstvu križenoscev in svečarjev, ki drže v rokah goreče sveče. V tistem trenutku pridirja tudi na visokem konju zastopnik vlade, poročnik Wilson. Njegovi črni vojaki se razvrstijo pred cerkvenimi vratmi po koncu ravni kakor sveče. Med zvoki »Straže ob Renu« gredo dalje k mrtvecu skozi kristjane, ki tvorijo špalir. Mrliča pokrijejo s palijem in ko ga blagoslovijo, se pomika spreved dalje. Naši strelci ustrelijo trikrat skupno zastopniku na čast. Na to se vsi podajo v cerkev. Rakev položijo pred velikim oltarjem na tla, opravijo se predpisane molitve in po »Liberi« gredo dalje v procesiji. Mrtveca spremljajo med godbo do prihodnje krščanske vasi in med molitvo rožnega venca se vrnejo kristjani z očetí in brati nazaj v cerkev.

Med tem so pogani nadaljevali svojo pot na pokopališče, ki je $\frac{3}{4}$ ure oddaljeno od cerkve. Toda počasi se pomičejo naprej. Potrebovali so štiri ure, predno so tja pospeli. Rakev se namreč položi od časa do časa na tla, se zasuje naokrog, nosači se umaknejo iz pota, gredo križem sem ter tja, in vse radi tega, da bi varali hudobne duhove, ki mrtvecu sledijo. Prej ko so še zamorci imeli puške, so streljali čisto nizko nad rakvo, vse zato, kakor so pravili, da bi prepodili hudobne duhove.

Kolikorkrat postojijo z rakvo, se začne bojni ples z novega; vse se tišči v krogu okoli mrliča, dviguje sulice in kije v zrak, poje, udarja z nogo ob tla, kriči, skače, vse križem. Potem skočijo trije ali štirje ob enakem času iz vrste, drvijo kakih sto korakov daleč, mečejo svoje sulice proti dozdevnemu sovražniku, delajo najbolj divje

skoje, da pokajo pete druga ob drugo in letijo pripognjeni k druhali nazaj. Zopet se ločijo drugi od vrste in tako gre dalje in dalje, dokler ne premagajo dozdevnega sovražnika, česar ne naznanjajo samo s hrumečim hura, ampak tudi z divjim vpitjem in kričanjem.

Slednjič dospejo do groba in hrup umolkne. Rakev se odveže od nosilnice in se položi na rogoznico. Mrtvaški prti se zrahljajo, vezi se prerežejo in vsi so si v veliki skrbi, da bi se kje ne vidlo telo skoz kakšno odprtino mrtvaških prtov. Mrlič se nato na rogoznici potisne v grob. Jama je jako ozka. Jeden mož dobi izpod velike granitne skale, katerih tukaj ne manjka, toliko zemlje, da lahko mrtvec sedi v jami. Ko so se osvedočili, da gleda mrtvec proti vzhodu, se grobna odprtina zazida s kamenjem.

Tako se boči nad grobom dragocen spomenik iz trdega granita, ki pretrpi stoletja, prekosi po velikosti vse evropske spomenike in ne stane Mashona niti vinarja.

Naš Chinamora si je izbral za grobišče zares idilično mesto. Med svojo boleznijo je razposlal nekega dne vse svoje ljudi ven. »Idite v Musungusungu«, jim je rekel, »in poiščite moj pisker, ki sem ga pustil pred 12 leti tamkaj; tam, kjer je lonec, hočem biti pokopan«. In ljudje so šli in so res našli ilnati lonec v majhni skalni votlini. V tej votlini je našel Chinamora že pred več ko 60 leti kot pastirček zavetje pred vetrom in viharjem. Izpred te dupline je lahko videl grob svojega najstarejšega sina Bokwe, ki se je nahajal na nasprotnem griču; izpred te jame je opazoval vladar Washawashov svojo deželo, ki se je razprostirala pred njim s svojimi travnatimi dolinami in gozdnatimi griči kakih 40 milj daleč.

Ni se torej čuditi, da se je ta prostor prikupil Chinamoru in je hotel tam počivati. Njegov sin Kanuti, izučen kamnosek, bode v kratkem napravil svojemu očetu križ in njegov napis bode oznanjeval potomcem, kdo da tam počiva.

Med tem bodo pogani stražili grob prve štiri tedne, da bi kak čarovnik ne odsekal mrtvecu prstov na rokah in nogah in jih rabil v čarovniške namene.

Velike važnosti za naš misijon je sedaj vprašanje: »Kdo bo Chinamora?« Po pravnem naziranju Mashonov ne podeduje prestola, če smem tako reči, najstarejši sin, ampak še živeči najstarejši brat umrlega, oziroma njegovi otroci. Dva bližnja, ki bi imela največ pravice do prestola, stanujeta izven našega misijona in sta precej sovražna kršarstvu. Izvolitev tednega izmed njih: Ni imelo za po-

sledico, da bi postale vse premičnine Chinamorove z ženami in otroci lastnina novega poglavarja.

Najbrže bo pa izvoljen za vrhovnega poglavarja Chinamorov sin Chikerema, jako odločen, izgovoren mož. Izvolitev in kronanje potrdijo po nekem čudnem naključju Varozwi, prejšnji gospodarji dežele. V Chishawashi so Vavozwi čisto izumrli, zatoorej povabijo od daleč tri Varozwe h kronanju novega poglavarja, ki dobi vsakikrat ime Chinamora. Dogovorijo se, da se bodo zbrali ob gotovem času na visokem hribu. Varozwi kličejo: »Chinamora, kje si?« — »Tukaj sem«, se glasi točen odgovor. Varozwi pokažejo novemu poglavarju iz višine deželo, mu denejo kot krono na glavo staro kapo ali klobuk, okinčan z velikimi nojevimi peresi, in slovesnosti kronanja so pri koncu. Kot plačilo za trud dobijo Varozwi jedno kravo, in oba dela se ločita zadovoljna drug od drugega.

Tukaj imamo med različnimi darili tudi fin cilinder. Najbrže ga nam je poslal kateri izmed cenjenih čitateljev »Odmeva«. Pokazal sem ga zadnjič kandidatu prestola Chikeremu: »Vidiš, kadar boš Chinomora, moraš imeti tudi krasen kraljev klobuk«. To mu je precej ugajalo in mislil je menda tudi, kakor mi navadno pravimo: »Lep je cilinder, če ga ima človek«.

H koncu še hočem omeniti, kako je umrli Chinamora navadno izkazoval svojo hvaležnost. Pred leti je dobil od o. prednika širokokrajni klobuk v dar. Z veselja žarečim obrazom je vzel klobuk, si ga poveznil čez obe ušesi, in je pobrskal kakih dvanajstkrat z nogami po tleh, pri čemur se je prah kar vrtel v zraku. Je-li to elegantno brskanje gotovih ljudij z nogami, ki naj izraža hvaležnost, v kaki sorodni zvezi s samoraslim načinom, kako se izkazuje hvaležnost? O tem naj sodijo cenjeni bralci sami, ker jaz se moram za zdaj od njih hvaležno posloviti, pa ne da bi napravil poklon s popravkom z nogo, kakor je sedaj v navadi, ali poklon s popravkom z nogo po načinu Chinamorovem, ampak s tisočerm, presrčnim »Bog povrni!« za vse dobrote, ki jih pošilja toliko tisoč plemenitih duš za uboge zamorce v Afriki.

Kratka misijonska poročila.

Čuden pogrebni izprevod
Oče Hiller, D. J. pripoveduje
mej drugim: Kakih šest ur
od tod je umrl kristjan; pred smrtjo

je prosil svojega prijatelja, po-
gana, naj za božjo voljo spravi
njegovo telo na boromsko pokopališče. Po smrti si je privezal

prijatelj mrtveca na gol hrbet, (kakor nosijo tukaj žene svoje otroke) in je tekel tako vso noč, dokler ni prišel do naših vrat. Vsekako ginljiv vzgled, kako treba častiti poslednjo voljo umirajočega.

Misijonar Torrend iz Jezusove družbe nam poroča z dne 28. prosinca 1908 s sledečimi besedami o prejemu vzmetne priprave, katero mu je poslala družba sv. Petra Klaverja in potem nadaljuje: « . . . Da se vse kolikor mogoče najboljše posreči, začnemo kar danes prelagati v deželni jezik pojasnjujoče razlage barvanega katekizma ki je pripravi priložen. Gotovo vas bo veselilo, spoštovana gospa glavna voditeljica, ako slišite, da se že vsak dan udeleži katehitičnega poduka 40 mladih ljudi. V kameniti kapeli, katero sem z njimi sezidal, sem dal pribiti na steno Herderjeve svetopisemske podobe. Podobe so pač nekoliko majhne (približno 40 x 50 cm), toda slikane so v krepkih, živih barvah. Te podobe razlagam svojim katehumenom in jih smatram kot izvrstno knjigo za ljudi, ki ne znajo čitati. — Tukaj nam grozi velika nesreča. Moramo se kar najhitreje požuriti, da poučimo črnce z vsemi sredstvi, ki so nam na razpolago. Amerikanski protestanti, ki se imenujejo adventiste, ker pričakujejo prihod velikega sodnika v prihodnjih dneh ali bolje rečeno na jedno prihodnjih sobot in imajo radi tega soboto namesto nedelje za dan počitka, zidajo v okolici veliko šol, seveda po svoji ločinki, in podučujejo v njih tudi katehiste na svoj način. Bila bi neopustljiva lahkomišelnost od naše strani, če bi jim dovolili, da bi nas prehiteli v velikih vaseh. V tej deželi se ne more računati z enakimi okolščinami kakor v drugih deželah in v starejših misijonih. Njena usoda se bo sedaj odločila. — Pa za danes še nisem pri koncu in moram zbrati ves svoj pogum. Jeden in še tako majhen zvonec, da bi ver-

nike vabil v cerkev, bi mi bil jako potreben. Mesto njega imamo samo neko železno palico, pritrjeno na bruno, in smo srečni, da imamo vsaj to.

Iz Landane, ki je tako zelo trpela vsled lakote, nam piše z dne 18. prosinca 1908 prečastiti apostolski prefekt o. Magalhaes »Praznik sv. Treh kraljev je na šim kristjanom najljubši in ganljivo je gledati, koliko veselja in navdušenja vzbuja v njih ta dan. Med zadnjimi prazniki smo našli več ko tisoč obhajancev. Kako vznosen prizor, če se gleda te ljube črnce pristopati k mizi Gospodovi polne pobožnosti in ponižnosti, brez kaknega strahu pred ljudmi. Kakor veste, imamo tukaj malo bratovščino domorodnih bratov imenovano: Bratovščina sv. Petra Klaverja. Število udov še ni veliko, trije so že napravili obljubo, kandidatov je 15. Pa ko bi vedeli, v kakšno uslugo so nam ti trije bratje. Njihova skrb je, nadzorovati sirote, in oni izpolnjujejo svojo nalogo z veliko spretnostjo in z občudovanja vredno vnemo. Čestitamo si lahko k temu in moja najsrčnejša želja je, da bi vzgojil še veliko takih pomočnikov. To pa ni vedno lahko pri veliki nestanovitnosti črncev. Treba je mnoga časa, da se jih preizkuša. — Dozdaj še nismo imeli domorodnih sester, ker je žena v obče veliko bolj udana malikovavstvu. Toda zdaj upam, da bomo imeli v kratkem domorodne sestre. Šest mladih deklic se pripravlja na ta poklic. Jedna kaže posebno ne navadne zmožnosti za to, in stavim veliko upanja na njo pri ustanovitvi tega dela, ki mi leži zelo na srcu.

Liberija, misijon v Kekou. Z dne 4. prosinca tekočega leta nam poroča o. Kyne, apostolski prefekt, sledeče: »Delamo na vso moč, da bi se naučili jezika, kar ni posebno lahko. In če imamo jezik enkrat v oblasti, tedaj vem za gotovo, da bomo lahko storili jako veliko dobrega. — Te

dni se je izpreobrnil mlad mož na smrtni postelji. Med umiranjem je kazal ganljivo pobožnost. Ne morete si predstavljati sreče, katero človek občuti, če pripravi kako ubogo bitje za nebesa. Med celo njegovo boleznijo smo skrbeli neutrudno za njega in ljubi Bog nam je poplačal naš ponižni trud. — Naša lekarna bo kmalu

daleč okoli zaslovela in povzroča nenavadno veliko dobrega. Nič ne gane teh ubogih ljudi bolj ko če vidijo, da je kdo pripravljen, jim ozdraviti njihove različne bolezni. Če bi Vam bilo mogoče nam poslati nekaj starega platna za obveze ali kakega zdravnika, bi nam storili veliko uslugo.»

Iz dnevnika glavne voditeljice družbe sv. Petra Klaverja.

Rim, 13. listopada. Petek. Povrnitev v Rim po šestmesečni odsotnosti! Od kolodvora ni daleč v via Olmata, vreme je krasno in tako jezdimo v mesto na »črevljarskem vrancu«, za nami copota fahino z ročnim kovčgom in se zahvalimo iz celega srca Bogu in zraven njega tudi svojim svetim angelom varuhom za mnogo nam znano in mogoče še večkrat za mnogo nam neznano varstvo na srečno prestanih potovanjih tega poletja. — Rim se je odel sedaj v prazniško obleko, katero so mu podale velike katoliške slovesnosti Papežev jubilej mu vtisne zares značaj svetovnega mesta. Na tisoče in tisoče romarjev se pripelja semkaj s posebnimi vlaki. Po cestah je tako živahno, kakor ob času, ko pride tja največ tujcev, samo z razločkom, da se lahko opazi povsod namesto Angležev in Angležinj z rudečim Bedäker-jem samo duhovnike, semeniščnike in pobožne romarje ter romarice, ki so okinčani z ramarskimi znamenji in romajo v mestu od jedne bazilike do druge.

15. listopada. Nedelja. Dva duhovnika iz romarskega vlaka od Mantue, katerima se ni posrečilo niti v cerkvi s. Maria Maggiore niti v s. Alfonso maše čitati (ker so bili vsi oltarji zasedeni), nas prosita, da bi smela v naši kapeli maševati. Dokler je eden še pri oltarju, me obišče namestni škof krakovski, msgr. Novak, dolgoletni pospešitelj naše družbe. — Tudi v našem muzeju je danes predpoldan precej živo. Del romarjev, ki so obiskali s. Maria Maggiore, pride k nam in komaj shajamo, da jim potrebno pojasnimo. Med drugimi se nahaja med obiskovalci rektor škofijskega semenišča feltrskega s svojim bogoslovcem.

Popoldne ob pol 4. uri predava v konferenčni dvorani misionar o. Porte iz družbe oblatov »Marije Brezmadežne«, prednik misijona v deželi Bečuanu, v francoskem jeziku o tem tako zanimivem misijonu. V predavanje vpleta krasne podobe. Čeravno čas za takšne prireditve ni ugoden, je vendar naša dvorana napolnjena in še celo dva škofa, pomožni škof Gilbert in msgr. de Santi, škof v Ajaccio na Korziki, nas počastita s svojo navzočnostjo. O. Porte govori z veliko vnemo in prepričanjem, in njegove besede imajo vidno veliko moč do srca poslušalcev.

16. listopada. Ponedeljek. Veliki dan, jubilejni dan je napočil, o katerem tako reče Pij X., kakor je rekel jeden dan pozneje francoskim romarjem: »Hvaljen bodi Gospód, ki nas tolaži v vseh britkostih (Benedictus Deus, qui consolatur nos in omni tribulatione

nostra). Nam prinese že na vse zgodaj veselje in tolažbe, ker se lahko udeležimo škofovske maše. Msgr. Novak mašuje namreč ob pol 7. uri v naši Klaver-ski kapeli in nam podeli sv. obhajilo. Predpoldne se podamo v duhu k sv. Petru, kjer je zbranih okoli 80.000 ljudi, da se udeležijo jubilejne maše ljubljene jubila. Koliko milosti bo rosila danes ta sv. maša na ves katoliški svet, na škofo, mašnike, redovnike, na verno katoliško ljudstvo, na krivoverce in nevernike. Kako bo Pij X. s slovesnim blagoslovom, katerega podeli po sv. maši, vse ovčice svoje črede vklenil v svoje ljubezni polno očetovsko srce, pa tudi vse tiste, ki so še zunaj hleva! Po pravici, v večnosti se bo še le pokazalo, koliko dušam na zemlji in morebiti pod zemljo je postal 16. listopad dan milosti, sreče in rešenja. Naj bi bili deležni iskrice te milosti tudi vsi udje družbe sv. Petra Klaverja, da bi se tako sami sebe posvečevali in postali vedno bolj sposobni pridobivati duše v daljni Afriki! To je naša molitev v teh velepomembnih urah.

Za zvečer je bila določena veličastna razsvetljava mesta. Pripravljani odbor za jubilejno svečanost se je obrnil v znesenem oklicu na vse katoliške rimske prebivalce, da bi se udeležili te prireditve. Že pri pripravi so vsi tekmovali med seboj in če bi proti večeru ne nastalo nekoliko deževno vreme, bi gotovo razsvetljava današnjega večera ne zaostala za slavnimi razsvetljavami ob času »papežkega Rima«.

Koj ko je odzvonilo ob 5 $\frac{1}{4}$, Zdravo Marijo, že se je zasvetilo na oknih in pomolih hiš sto in sto lučic. Ob 9 uri po noči, t. j. ob 6 $\frac{1}{4}$, so začeli zvoniti vsi zvonovi rimskih cerkev, kakor bi hotelo mesto še enkrat s prekrasnim, mnogoglasnim slavosplovom počastiti ljubljene jetnika v Vatikanu. V istem trenutku je vsplopal na mnogih najvišjih krajih mesta na holmih in v zvonikih bengalični ogenj, pročelja cerkev so zažarela v brezštevilnih ognjenih pramenih in oblačno nebo je čisto porudelo vsled ognjenega morja, ki se je razprostiralo pod njim.

Tudi mi v ulici Olmata nismo hoteli zaostati v splošnem kazanju veselja. Iz našega stolpa, ki je skoraj iste višine kakor kupola cerkve s. Maria Maggiore, se je svetil daleč na okoli iz belih in rdečih lučic sestavljen napis: »Živel Pij X.«, naš srčni pozdrav otroške ljubezni in udanosti ljubljene očetu krščanstva. Poleg tega so razsvetljevale bengalične lučice in sveče vsa okna ulico kakor tudi dvorišče.

Nenavadno vrvenje in stiska ljudi je bila v Rimu na ta pomembni večer. Kaj bi šele bilo, ko bi bilo vreme ugodno razsvetljavi! Na trgu sv. Petra kjer so mislili, da bo bengalično razsvetljena kupola, katera pa se je morala opustiti zaradi deža, zbralo se je baje 15.000 ljudi. V Rione Borgo ni bilo nobene hiše, ki bi ne bila razsvetljena, le ona je ostala temna, kjer ima v drugem nadstropju prostozidarska družba »Giordano Bruno« svoj sedež. Tam je vladala v drugem nadstropju črna tema in v znamenje velikega protesta (odpora) so izobesili črno zastavo! — S tem so pač hoteli izzivati katoličane. Toda ti so bili dovolj pametni ter so prezirali to sovražno demonstracijo. Gibanje po mestu je trajalo do devete ure zvečer, potem se je so zopet lahko vozili električni in mestni vozovi.

○ ○ Časopis družbe sv. Petra Klaverja. ○ ○

Podružnica Dunaj, 25. vinotoka. Danes se je vršilo obletno zborovanje v pritlični dvorani akademičnega poslopja. Udje naše Klaverjeve družbe kakor tudi Marijine družbe so peli pri otvoritvi Klaverjevo himno. Msgr. Rott je imel jako iskren govor, na kar je naš vnanji ud, gospa dvorna svetnica Hirn, prebrala poročilo delovanja dunajske podružnice. Zvečer no zborovanje so zaključili z navdušeno pesmijo papeževe himne.

Podružnica Monakovo. Dne 25. vinotoka se je vršilo obletno zborovanje pospešiteljev. Prečast. gospod profesor Leonpacher je imel topel nagovor in je priporočal udom, da sodelujejo z novo vnemo za visoke namene Klaverjeve družbe.

Podružnica Vratislava. Od 29. kimovca do 1. vinotoka je bila v naši podružnici bogata razstava mašnih oblek, cerkvenega perila, bogočastnega orodja, zaobljubljenih stvari, oblačil itd. za zamorski misijon. Voditeljica in vnete sodelavke so videle, da so bogato poplačane, ker so ljudje precej obiskovali razstavo.

Popolni odpustek,

ki ga lahko dobijo udje družbe sv. Petra Klaverja meseca svečana.

Dne 2. svečana, na praznik Marijinega očiščenja.

Dne 24. svečana, na praznik svetega apostola Matije.

Pogoji: Vreden sprejem zakramenta sv. pokore in presv. Rešnjega Telesa obiskanje cerkve in molitev po namenu sv. Očeta za razširjanje sv. vere.

Ponatis člankov iz „Odmeva iz Afrike“ ni dovoljen, ponatis misijonskih pisem in poročil le z natančnim podatkom virov.

Izdaja Klaverjeva družba v Solnogradu. — Odgovoren uredn.: A. Slamič.
Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.